

Profesor Józef Kostrzewski lokalnie Scenariusz lekcji dla uczniów klas VII-VIII

I. Wprowadzenie

Lekcja poświęcona jest postaci profesora Józefa Kostrzewskiego. Przedmiotem lekcji są zarówno odkrycia wybitnego archeologa, jak i jego biografia, umożliwiająca połączenie perspektywy lokalnej z perspektywą ogólnopolską i międzynarodową.

II. Cel

Celem lekcji jest powiązanie historii lokalnej, związanej z profesorem, z ogólnopolskim i międzynarodowym wymiarem jego biografii. Uczennice i uczniowie dowiadują się, że profesor Józef Kostrzewski był odkrywcą grodu w Biskupinie, współzałożycielem Uniwersytetu Poznańskiego, z którego wyrósł Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, wieloletnim dyrektorem Muzeum Archeologicznego w Poznaniu, ale też miłośnikiem strzeszyńskiej przyrody, który wybrał mieszkanie w Strzeszynie, przeprowadzając się tu w latach 20. XX wieku z obszernego mieszkania w kamienicy na poznańskich Jeżycach. Dowiadują się oni, w jaki sposób jego zamieszkanie w Strzeszynku przyczyniło się do ożywienia przedwojennej wsi, a od czasu II wojny światowej już poznańskiego osiedla i skąd wzięła się nazwa jednej z głównych ulic na Strzeszynie (ulicy Biskupińskiej).

Dowiadują się też, że profesor Kostrzewski jeszcze przed wojną przyciągał do Strzeszyna rzesze studentów i studentek. Niejednokrotnie pomieszkiwali oni u niego. Dowiadują się o unikalnej bibliotece, którą zgromadził, a którą w czasie II wojny światowej przejęli naziści. Poznają jego zaangażowanie w życie wyznaniowe Strzeszyna, m.in. skutkujące postawieniem krzyża, wokół którego gromadzili się okoliczni mieszkańcy na nabożeństwach. Uświadamiają sobie także, że profesor Józef Kostrzewski miał antysemickie poglądy, które skutkowały jego wrogością m.in. wobec studentów żydowskich Uniwersytetu Poznańskiego. Poznają też jego tragiczne losy wojenne (konieczność ukrywania się przed nazistami z powodu prowadzonych przez niego badań naukowych) i powrót na Strzeszyn po wojnie.

III. Ćwiczenia

1) Uczennice i uczniowie oglądają zdjęcia willi profesora Józefa Kostrzewskiego z różnych czasów, porównują je, po czym próbują zlokalizować ją samodzielnie na

mapie współczesnego Strzeszyna. Czytają następnie fragment wspomnień profesora odnoszący się do jego przeprowadzki do willi w Strzeszynku.

2) Uczennice i uczniowie pozyskują informacje (np. z internetu) na temat teorii dotyczącej ciągłości osadnictwa słowiańskiego na terenie Polski od czasów prehistorycznych. Próbują zrozumieć z pomocą nauczyciela tę teorię, a następnie wspólnie zastanawiają się nad tym, dlaczego była ona kontrowersyjna i negowana przez nazistów. W efekcie rozumieją, dlaczego była ona jednym z powodów prześladowania profesora w czasie II wojny światowej.

IV. Podsumowanie

Z przeprowadzonej lekcji uczennice i uczniowie poznają historię wybitnego archeologa i potrafią wskazać różne poziomy jego zaangażowania naukowego i społecznego. Dostrzegają także lokalny wymiar biografii profesora. Potrafią wskazać zarówno jasne karty jego biografii, jak i jej ciemniejszą stronę. Rozumieją kontekst historyczny epoki, w której żył profesor Józef Kostrzewski.

V. Literatura pomocnicza

Norman Davies, *Boże Igrzysko. Historia Polski*, Kraków 2010, s. 60-72.

Józef Kostrzewski, *Z mego życia. Pamiętnik*, Wrocław 1970 (fragmenty).

Agnieszka Krzemińska, Germanie kontra Słowianie, „Polityka. Pomocnik Historyczny”, 11 grudnia 2018. Wersja on-line: <https://www.polityka.pl/pomocnikhistoryczny/1774140,1,germanie-kontra-slowianie.read>

Andrzej Prinke, *Mekka archeologów. Willa profesora Józefa Kostrzewskiego w Strzeszynku*, „Kronika Miasta Poznania”, 2013 nr 3, ss. 190-202.

POZnań*

Projekt sfinansowany z budżetu Miasta Poznania / Autorki: Katarzyna Dworaczyk & Małgorzata Praczyk
Bibliografia i więcej informacji na stronie: www.katarzynadworaczyk.com/strzeszyn

Małgorzata Praczyk

Józef Kostrzewski urodził się w Węglewie koło Pobiedzisk w 1885 roku. Przed I wojną światową działał w Poznańskim Towarzystwie Przyjaciół Nauk. Studiował w Krakowie, a potem w Berlinie pod kierunkiem prof. Gustafa Kossiny, z którym później prowadził spór dotyczący ciągłości osadniczej Słowian. Z powodu tych polemik wpisany został na listę wrogów III Rzeszy. Wojnę przeżył ukrywając się, a po jej zakończeniu wrócił do Poznania. Był wybitnym archeologiem, twórcą poznańskiej szkoły archeologii i odkrywcą słowiańskiej osady w Biskupinie. Był też jednym z założycieli Uniwersytetu Poznańskiego, powołanego do życia w 1919 roku. Znany był z zyczliwości wobec polskich studentów, ale też z endeckich i antysemickich poglądów. Po wojnie był wieloletnim dyrektorem Muzeum Archeologicznego w Poznaniu. Nadano mu godność doktora *honoris causa* m.in. Uniwersytetu Humboldtów w Berlinie, Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz współtworzonego przez niego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

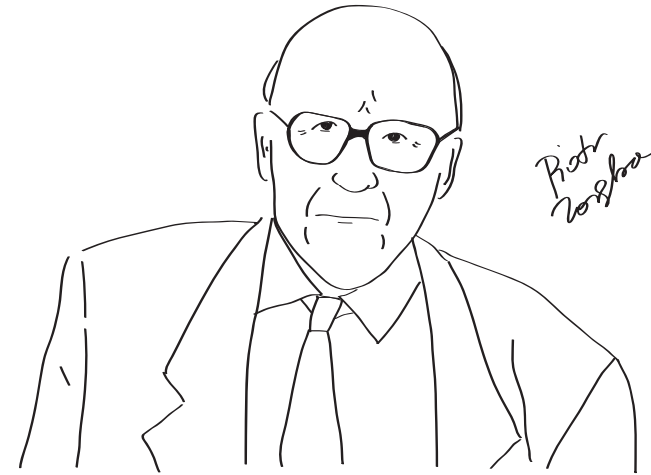
Dworek prof. dra Józefa Kostrzewskiego

Willa prof. Józefa Kostrzewskiego, zaprojektowana przez Mariana Pospieszalskiego, jest jednym z najważniejszych punktów na mapie dzielnicy. Piękne krajobrazy podmiejskiego Strzeszyna i aleja kasztanowych drzew przy ulicy Biskupińskiej zdecydowały o wyborze tego zakątka okolic Poznania na miejsce zamieszkania tęskniącego za bliskością natury archeologa. Wspominał on: „Latem 1931 roku rozpocząłem budowę własnego domu mieszkalnego (...). Zachęcił mnie do budowy plan narysowany bezinteresownie przez architekta, radcę budowlanego Pospieszalskiego, nazwany ‘Dworek, własność prof. dra Józefa Kostrzewskiego’. Pomyślałem, że i ja mógłbym posiadać własny dom na wsi wzorem rodziców i spędzić późniejsze lata życia z rodziną w zdrowym otoczeniu, z dala od miasta”. Reprezentacyjna willa z rozległym ogrodem uosabiała ważne dla profesora wartości, takie jak ideały ziemiańskie i bliski kontakt z naturą, a ponadto świadczyła o jego wysokim statusie społecznym. W czasie wojny prof. Kostrzewski zmuszony był opuścić willę, a jej wnętrza zostały częściowo zniszczone i splądrowane, także przez sąsiadów, od których po wojnie Kostrzewscy odkupowali niektóre należące do nich wcześniej meble. W czasach okupacji w budynku funkcjonowała leśniczówka. Kilka lat po wojnie Kostrzewski zamieszkał ponownie z rodziną w swoim dworku w Strzeszynie, w którym pozostał aż do śmierci w 1969 roku. W powojennych latach willę zamieszkiwali też lokatorzy, m.in. studentki i studenci archeologii.

Biblioteka profesora

W willi prof. Józefa Kostrzewskiego znajdowała się wyjątkowa biblioteka, uznawana niegdyś za jedną z ważniejszych fachowych bibliotek prywatnych w Polsce. Profesor udostępniał swoje zbiory studentom, którzy chętnie korzystali i z zasobów biblioteki, i z możliwości złożenia wizyty profesorowi. Jego prywatne archiwum i biblioteka przetrwały zawieruchę II wojny światowej, ponieważ przejęli je okupanci. Ciężarówkami przewieźli oni zbiory do piwnic Muzeum Wielkopolskiego, a całą operację nadzorował dr Ernst Nickel, następca prof. Kostrzewskiego, kierującego przed wojną Działem Przedhistorycznym tegoż muzeum. Pod koniec wojny biblioteka profesora ponownie wyruszyła w drogę – najpierw na prowincję, gdzie przechowali ją Niemcy, potem, dzięki staraniom Józefa Kostrzewskiego, w mury muzeum – wówczas Muzeum Prehistorycznego, by po kilku latach powrócić z profesorem na ulicę Biskupińską. Obecnie spuścizna ta znajduje się w Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Zielonej Górze.

Ulica Biskupińska swą nazwę zawdzięcza profesorowi Józefowi Kostrzewskiemu, odkrywcy Biskupina, który zamieszkiwał tu willę zlokalizowaną pod numerem pierwszym. Już w 1946 roku z niemieckiej Elsentaler Weg zmieniono jej nazwę, upamiętniając postać archeologa. Profesor Kostrzewski dowiedział się o zmianie nazwy osobiście od Piotra Zaremby, znanego urbanisty, wówczas członka Zarządu Miasta Poznania i pierwszego powojennego prezydenta Szczecina. Przy ulicy znajduje się aleja zabytkowych, zróżnicowanych gatunkowo drzew mających status pomników przyrody oraz fragmenty najstarszej zabudowy Strzeszyna.